

<sup>21</sup> Az *i* lehetőségéről Németh ezt írta: „A derzsi felirat az *a* és *i* hangokat nem jelöli [...] *d<sup>e</sup>rzsi p<sup>a</sup>p* (az *i* mint szóvégi hang jelölendő *s* az illető ligatúrába beolvasható).“ Vö.: *Magyar rovásírás... 17.* Tudomásunk szerint senki se kifogásolta ezt a megállapítást. Jelenléte tehát megfajtési kísérletünkben is elfogadható. Ugyancsak Németh veti föl azonban azt is, hogy „az *i*-t a (*d*-t alkotó — FG.) keresztvonás vagy annak bal szára a függőleges vonás alatta levő részével együtt alkotja. [...] A szóvégi *i* mindenesetre jelölve van.“ (*i.m.*, 5.)

<sup>22</sup> Szamota István—Zolnai Gyula, *Magyar oklevélszótár.* Budapest 1902—1906. 745. hasáb *pap* címszó; *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára.* III. (Benkő Loránd szerk.) Budapest 1976. 89. *pap* címszó.

<sup>23</sup> A nevezett település nevének változataival kapcsolatban (szerepel *Vascul-teleke* = Vászolytelke néven is) l. Suciú, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania.* II. București 1968. 134.

<sup>24</sup> Kádár József, *Szolnok-Doboka vármegye monographiája. VI. A vármegye községeinek részletes története.* Deésen 1903. 332. — Megjegyezzük, hogy az (számunkra elérhetetlen) adatok hiánya miatt vitatható az 1478-ban feltűnő derzsi Petki György és az itt jelentkező derzsi Petki György személyének azonossága. De ez most nem is lényeges. Kérdésünk tekintetében az sokatmondó, hogy a derzsi Petkiek, házasság révén (Vasas)Szentegyeden is birtokosok voltak. Esetleg a derzsi Petki család még nem Petki nevet viselő korai más tagját és ennek utódját vélhetjük föl találni a Szentegyeden 1450-től comes-ként (ispánként) oklevelekben szereplő szentegyedi *Székely István*-ban és 1500-ig követhető leszármazottaiban? Csak további sikeres családtörténeti kutatásból nyert adatok dönthetik el ezt a kérdést. Az mindenesetre szembeötlő, hogy *Székely* nevű család nem szerepel Szentegyeden 1500 után, jelentkezik viszont a *Petkiek derzsi* ága. Szentegyed közeléből, Noszolyról származik a Székelyderzsben és Kányádon meghonosodó, a Petkikkel is rokonságba kerülő Cseffei család. Vö. Kállay Ferentz, *Historiai értekezés a nemes székely nemzet eredetéről, hadi és polgári intézeteiről a régi időkben.* Nagy-Enyeden 1829. 276. Figyelmeztetnünk kell arra azonban, hogy a XV. század második feléből kapcsolat ma még nem mutatható ki. Volt Udvarhely széki szereplésük első említése 1571-ből való: *Székely Oklevéltár.* III. 335. 647. sz.

<sup>25</sup> *Székely Oklevéltár.* VIII. 269—270. 152. sz.

<sup>26</sup> Úgy véljük, hogy egy-egy feliratban nem kell és nem is mindig szabad föltétlenül „komoly“ tartalmat keresnünk. Gondoljunk csak főképpen fiataloktól (de korosoktól is!) írt, komolynak igazán nem mondható, a (közel) múltból származó vagy éppen mai eredetű szövegekre. Vö. még: Ferenczi Sándor, *A tászoktetői székely (?) rovásírásos sziklakarcolat.* Kézirat (1935) és Herepei János, *A Tordai-hasadék legrégibbi névszerint ismert természetjárója.* Erdélyi Múzeum XLIX(1944). 126—127.

<sup>27</sup> Vö. Szabó T. Attila, *Hogyan alakultak ki személynéveink? Uő., Nép és nyelv. Válogatott tanulmányok, cikkek.* IV. Bukarest 1980, 24—36., főképpen 29—30.

<sup>28</sup> Calepinus, Ambrosius, *Dictionarium vndecim lingvarum... Basileae* (1598 [?], 1605 [?]). 1020—1021.; Pápai Páriz Ferenc, *Dictionarium Latino-Hungaricum.* Leutschoviae M DCC VIII. 415.; Bartal Antal, *A magyarországi latinság szótára.* Budapest 1901. 468.; Szamota I.—Zolnai Gy., *i.m.*, 745. hasáb; *TESz* III. Budapest 1976. 90. Megjegyezzük, hogy (jelentésük miatt) nem vehetjük figyelembe a több szótárban is előforduló, számunkra rendkívül kedvező *pappa, pappi* szavakat.

SZABÓ ZOLTÁN

## KÖBE VÉSETT TÖRTÉNELEM

A reformáció országunkban három protestáns felekezetet hozott létre: az evangélikust, a reformátust és az unitáriust. Ezeknek a felekezeteknek az elnevezése a XVI. században még nem tisztázódott véglegesen. Dávid Ferenc radikális reformációját a következő körülírásokkal jelölték: „Egyet értő ecléziák“, „Az egy értelmű levő erdélyi eclé-

zsiák“, „Isten egyháza“ stb. A fehérvári második hitvitán Dávid Ferencet és követőit „evangélikusok“-nak nevezték. Az ellenfél az unitáriusok ellen gyakran használt kisebbítő elnevezést is, mint pl. ariánus, servertiánus, blandratista stb. Enyedi György az 1597-ben megjelent *Explicationes* című művében az „Egy Atya Istent valló ecléziák“ püspökének nevezi magát. Az első hivatalos közirat, amelyben az „unitaria“ elnevezést használták, az 1600-as lécfalvi országgyűlés határozata volt.

Köbe vésett feliraton az unitárius elnevezéssel először a várfalvi (Kolozs megye, a Kolozs-Tordai Egyházkör) templom falába beépített, 1613-ból származó kőtáblán találkozunk, melyen az alábbi latin szöveg olvasható:

HOC OPVS RENOVATVM EST A.O.  
D. 1613. 29 MAY PAROCHO EXI  
STENTE IOHANE NEMAI UNITARI  
REGNANTE PRINCIPE GABRIELE BATO  
RI AVTORE PETRO LAPICIDA RAKOSIENSI

A szöveg magyar fordítása: „Ezen mű megújított az Úrnak 1613-ik évében, május 29-én, Némái János jelenlegi unitárius lelkész, Bátori Gábor uralkodó fejedelem, a munka elvégzője Rákosi Péter kőfaragó.“

A kőtáblát az 1613-as templomjavítás alkalmával helyezték el a toronyajtó felső szemöldökén, amint arról Uzoni Fosztó István tudósít (Hist. Unit. Trans. II. 294). A tábla ma a templom bejáratától jobbra a portikus és az első faltámasztó pillér között az ablak alatt található. Valószínű, hogy az 1908-as javítás alkalmával helyezték át erre a helyre. Az 1977–78-as javítás alkalmával a felirat betűit újrafestették.

A várfalvi emléktábla a szó igazi értelmében „köbe vésett történelem“.

Ebben a rovatunkban templomaink történelmi értékű emléktábláinak és feliratainak a szövegeit mutatjuk be. Köszönettel vesszük olvasóink segítségét olyan adatok közreadásával, amelyek eddig elkerültek a figyelmet.

# SZÓSZÉK — ÚRASZTALA

SIMÉN DOMOKOS

## BIZONYSÁGOT

Jn 5, 33—36

Életünkben a hit nem szegődött, hanem ösztönös útítársunk. Elkísér a bölcsőtől, egyesek szerint a sírig, mások szerint a síron túl is. Ott van gyermekeink szemében, ifjaink jövőlátásában, a felnőttek lelki-szellemi alapállásában s öregeink zsörtölődő megnyugvásában. Ez emberségünk született közös ajándéka, joga és diplomája. Nem szabad összetéveszteni a hitvallással.

Az ösztönös hit akkor válik tudatossá, ha bizonyságon alapszik; ha az ész vagy a szív alátámasztja, igazolja, bizonyságot szerez neki. Annál erősebb a hite valakinek, minél több a bizonysága; s annál kicsinyhitűbb valaki, minél kevessebbet tudott a bizonyság forrásához közel jutni. A kicsinyhitűség semmilyen felfogásban sem tagadása a hitnek. Az erős bizonyságon alapult hit, ha az értelem és érzelem részaránya kiegyensúlyozott, az *igaz hit*. Ezért vágyott az ember — egyénként és közösségben is — mindig a bizonyságra. A történelem színmalmának vitorláit, hogy évezedeket örölt le, a bizonyság szele hajtotta és hajtja.

Jézus koráig a bizonyságok hordozói egyes kivételek voltak, akik kisajátították maguknak a jogot a bizonyságtevésre. A bizonyság égi csatornáinak vallották magukat s úgynevezett csodákkal igazolták nem közönségesnek hirdetett kiváltságukat; ez volt a bizonyságuk. Jézus hitetlennek nevezi kortársait, mert ha csodákat nem látnak, nem hisznek.

A felolvasott bibliai részből világosan kitűnik Jézus újszerű felfogása a bizonyságtevésről. Kora a lélek, a szellem és a társadalmi áthangolás időszaka volt. Mindenki, akinek küldetésében fogant szava volt, aki valami újat mondott, annak bizonyítania kellett. Ezt várták Keresztelő Jánostól is. Mivel a János bizonysága — mondanivalója újszerűsége — csak részleges volt, Jézus „embertől nyert bizonyságtételnek“ nevezi. Égő és fénylő szövétneknek nevezi Jánost, akinek világosságában — részmevlátásában — csak egy ideig tudnak „örvendezni“, megújulni és megigazíttatni. Isten örömezenetét, az egyetemes emberit, Jézus hirdette. Vallotta, hogy neki megbízása van elhivatottságában arra, hogy tisztázza Isten, ember és a világ viszonyát. Ezt kérték számon tőle lépten-nyomon. A tanítványok elhívásából nagypénteki tragédiájáig — szóban, cselekedetben, gondolkozásban bizonyságot tett arról, hogy nem a maga hasznára él és cselekszik. Nincs bezárva az önérdék zárt körébe. Evangéliuma egyetemes kilátó. Annyira meg van győződve mindarról, amiről szól — annak igazságáról —, hogy érzi: Isten mondatja, cselekedtetni vele beszédeit, életét. Amikor ennek a bizonyosságát kéri tőle — hitünk s a felolvasott szöveg szerint —, nem a csodák fogantyújához nyúl, hanem a bizonyságtevésnek egészen újszerű — és mindig időszerű — meghatározását adja: azok a dolgok, amelyeket rám bíztak, hogy elvégezzem, s azok, amelyeket cselekszem, azok tesznek bizonyságot rólam, hogy az Atya küldötte vagyok. Isten is bizonyságot tesz rólam akkor, amikor megsegít. E bizonyság nem ideig való; örökkévaló, mint az, akiről bizonyságot tesz. Ebben tud csak összhangba jönni a hit és a cselekedet. Mintha ezt mondaná: az én bizonyságom, bizonyságtevésem örökkévaló és igaz, mert Istenig és emberig ér.

Nemcsak Jézus idejében, hanem utána is a bizonyságkérés és bizonyságtevés az emberi hit igazságának a naponkénti faggatója. Tettek már bizonyságot a történelem folyamán fegyverrel; önmagukat istennek vagy prófétának kinevező csallással és hamissággal; lopással és gyilkossággal; mindent túlharsogó szilaj szóval és szerény némasággal. A bizonyságtevés értékét az adja meg, hogy kiről tesszük